

Çinarlarla söhbət...

Tarix özü cəsur bir döyüşçüdür. O, həqiqətləri daş yaddaşında saxlamaqla gələcək nəsilləri Böyük Həqiqətlər uğrunda mübarizələrə səsləyir.

Savaş təkcə səngərlərdə olmur. Döyüş həm də düşüncələrdə, fikirlərdə, insanların mənəviyyatında gedir. Bunun üçün insanlar gərək tarixin dərsələrini kifayət qədər yaxşı öyrənsinlər. Yalnız bu zaman gələcəyin nəyi dikte edəcəyini qabaqcadan bilmək olar. Tarixin insanları mənəvi cəhətdən silahlandırmaq gücü olmasaydı, bəlkə də həyatın üzü qaranlığa doğru gedərdi.

Azərbaycan çox ağır sınaqlardan çıxıb. İstilalar, savaşlar... Bunları xalqımız heç vaxt yaddan çıxarmır. Sonrakı zamanların tarixi dönüşləri də yaddan çıxmayan qanlı müharibələrlə doludur. Nəhayət, zaman-zaman dünyanı titrədən qüdrətli Azərbaycan dövlətlərinin çöküşlərindən sonrakı dövrlərin qanlı olayları...

Azərbaycanın xanlıqlara parçalanması... Öz iddialarına, tamahlarına, kin-küdurətlərinə əsir olan başıpozuq insanların "sayəsində" eyni xalqın övladları bir-birini didməyə başladılar. Bütün bunların nəticəsində Nadir imperiyası son dərəcə zəiflədi və çökdü. Azərbaycan şimal və cənuba ayrılaraq sanki iki od arasında çabalayırdı. Əvvəlcə Güllüstan, sonra Türkmənçay müqavilələri...

O zamandan bəri vətənimizin başı üzərində şimşəklər oynayırdı... Tarixi faciələrin ağrı-acısını yaşayırdı Azərbaycan...

Ancaq Azərbaycanın vətənsəvər oğullarının, ictimai-siyasi xadimlərinin əqidə və amal mübarizəsi ilə XX əsrin 18-ci ilində Azərbaycan Demokratik Respublikası quruldu. Qısa vaxt ərzində Azərbaycan xalqı həqiqi azadlığı daddı, öz taleyinə sahib çıxmağın nə demək olduğunu bildi.

Rusiyada qanlı çevriliş yolu ilə hakimiyyətə gələn bolşeviklər əslində çarizmin müstəmləkəçi siyasətini davam etdirirdi. 1920-ci ilin 28 aprel tarixindən sonra - sovet işğalı dövründə Azərbaycan yenidən faciələr silsiləsini təkrar yaşamağa başladı.

Azərbaycan xalqı dörd bir tərəfini sarmış düşmənlərin əli ilə yaralar aldı. Şimali Azərbaycanın repressiyaların, proletar diktaturasının qanlı əməlləri ilə üz-üzə qaldı.

Cənubi Azərbaycanda da vəziyyət bundan fərqli deyildi. Orada da çoxmiylonluq Azərbaycan türklərinin dili və mədəniyyəti qadağalar zəncirinə düşmüşdü, soydaşlarımız öz doğma dilində yazıb-oxuya bilmirdi...

Kimsəyə sirt deyil ki, tarixin yolları əbədi olaraq qaranlıq dolambaqlardan keçə bilməz, zülməti aydınlandıran işıq həmişə var...

Sovet İmperiyasının çöküşündən sonra Azərbaycan öz istiqlalına qovuşdu. Xalqımızın ümummilli lideri, ulu öndər Heydər Əliyev xalqın təkidlə tələbinə cavab verərək yenidən Azərbaycana qayıdırdı və millətini taleyində günəş kimi doğdu.

Doğrudur, istiqlal və mübarizə yolu yenə hamar deyildi. Azərbaycanın müstəqilliyini yenə müxtəlif qüvvələr təhdid et-

məkdə idi. Amma ulu öndər öz zəkasının gücü ilə, işığı ilə bütün qaranlıqları yarıaraq yabançı qüvvələrin müqavimətini qırdı. Suverenliyimizi əbədi olaraq bərqərar etdi.

Ulu öndər qarşıya qoyulan hədəfləri reallaşdırmaq üçün sürətlə irəliləyən zamanla yarışdı. O, bütün qüdrəti ilə xalqın maddi, mənəvi potensialını səfərbər etməklə və dünyaya tarixi həqiqətləri anlatmaqla Azərbaycanın Qarabağ haqqını özünə qaytarmağa çalışdı.

Neft müqavilələrinin bağlanması, inanılmaz əfsanələrin reallığa çevrilməsi ulu öndərin siyasi iradəsinin bəhrəsi olaraq tariximizə ön şanlı səhifə kimi həkk olundu.

Dahilərin böyüklüyü ondadır ki, onlar hər şeyin əvvəllərini bildikləri kimi sonunu da görür və dərk edirlər. Heydər Əliyev məhz belə bəşirət gözü açıq olan şəxsiyyətlərdəndi...

2003-cü il, ABŞ - Klivlend... Ulu öndər ölümün gözüne dik baxdığı ağır dəqiqələrdə belə "Bütün varlığı qədər sevdiyi Azərbaycan" qarşısında özünün son borcunu ödəmək haqqında düşünürdü. Axı ölkəsi, Vətəni üçün bu qədər xaricələr yaradan bir insanın nə borcu ola bilərdi ki?

Heydər Əliyev müstəqillik yollarında kövrək addımlarını atan Azərbaycanın gələcəyi üçün çox narahat idi. O bildirdi ki, bu müstəqilliyi zəiflətmək üçün pusqu qurub məqam gözləyən kəmfürsətlər var...

Amansız ölümün pəncəsində ikən xalqın atası milləti üçün son taleyüklü qərar qəbul etdi. Heydər Əliyevin son qərarı əslində Azərbaycana son borcu, son xidməti idi. Bu qərardan Azərbaycan dövlətinin taleyi asılı idi. Onun doğma xalqına ünvanladığı son müraciət Vətənə ləyaqətlə xidmətin son örnəyi idi. Həmin müraciətin tarixi ovqatını yaxşı xatırlayıram. Ulu öndər siyasi vəsiyyətinə öz dərin inamını belə ifadə etmişdi: "İnanıram ki, mənim axıra çatdırıbilmədiyim taleyüklü məsələləri, planları, işləri sizin köməyiniz və dəstəyinizlə İlham Əliyev başa çatdırıla bilər. Mən ona özüm qədər inanıram və gələcəyində böyük ümidlər bəsləyirəm...". Tarix sübut etdi ki, İlham Əliyev təkcə bir atanın deyil, bütövlükdə Azərbaycan xalqının siyasi liderinin varisi kimi fəvqəladə bir məqama yüksəldi. Xalq da ulu öndərin siyasi vəsiyyətini birmənalı qəbul etdi. İlham Əliyevi böyük coşqu və sevgi ilə müdafiə etdi.

...Kimsə sual edə bilər: Azərbaycanın Vətən müharibəsinə qədər keçdiyi tarixi yolun həqiqətlərini nə üçün bu yazıda belə təfərrüatla qeyd edirəm? Çünki bir daha xatırlatmaq istəyirəm ki, ALI HƏQIQƏTLƏRİN ÖZÜLÜ həqiqətlərin təntənəsində çox əvvəl qoyulur.

Hər dəfə düşünürəm ki, xalq öz sevgisi ilə İlham Əliyevi müdafiə etməsəydi, onun ətrafında birləşməsəydi, Vətəni nələr gözləyə bilərdi?

Çox da uzaq keçmiş deyildi. Hələ 90-cı illərin başıpozuq mühitini, böyük faciələrini yaşamış insanlar həyatda idilər. Onlar artıq seçimdə böyük səhvin faciələrini görmüşdülər. Unutmayaq ki, Qarabağda ermənilərin amansız işğalına məruz qalmağımızın da kökü Azərbaycanın içərisində baş alıb gedən siyasi hərc-mərcliklə bağlı idi.

Bəzlərinə elə gəlir ki, siyasi lider öz proqramı, məramı ilə hakimiyyətə gələn kimi, dərhal böyük istəkləri yerinə yetirməlidir. İlham Əliyev hakimiyyətə gələndə siyasi diletantlar ağız-ağıza verib deyirdilər: "Niyə Qarabağı qaytarmır?"

Siyasi korlar bir həqiqəti unudurdular. Axı həmin vaxt Azərbaycan demək olar ki, meydanda tək idi, yardım edən, dəstək duran bir qüvvə yox idi. Hələ lazımı tarixi şərait yetişməmişdi.

Müharibədən sonra Qarabağın ortaya çıxan ürəkəğrından görüntüsü qəlbimizi göynədir. Ağdam kimi, Füzuli kimi, Cəbrayıl kimi cənnətməkan şəhərlər xarabazara çevrilib. Bütün dini - mədəni abidələr talan edilib, tarixi saxtalaşdırılıb. Az-çox divarları salamat qalmış məscidlərdə də nələrin olduğunu görmək Azərbaycan xalqı üçün çox ağır idi. İşğal milli ruhumuzda yaralar açmış, xalqımızı demək olar ki, sarsıtmışdı. Düşmənlər şəhərləri dağıtmaq, yaşayış yerlərinin izini itirməklə belə bir məqsəd güdürdü ki, daha Qarabağa kimsə qayıda bilməsin. Guya ki, Qarabağa qayıdışı özünün tarixi əhəmiyyətini itirəcəkmis. Amma...

Prezident İlham Əliyev özü demiş, nəyi nə vaxt etməyi çox yaxşı bilirdi. Axır ki, tarixi həlledici anı gəlib çatdı. Prezident İlham Əliyev artıq ölkənin hərbi gücünün, xalqın inamının, qətiyyətinin nəyə qadir olduğunu çox yaxşı bildirdi...

Tarixdə qüdrətli sərkərdələr haqqında heyrətə doğurucu məlumatlar az deyil. Müəllifi olduğum bir neçə tarixi romanın üzərində işləyərək Qazi Bürhanəddin, Uzun Həsən, Şah İsmayıl Xətai, Nadir şah, eləcə də digər böyük türk hökmdarlarının və nəhayət, Atatürkün, Ənvər paşanın keçdikləri hərbi yolu yaxşı öyrənmişəm. Bu, böyük dövlət və hərbi xadimlərinin qələbələrə aparan, onların adlarını yaddaşlarda əbədləşdirən gücün qaynağı haqqında çox düşünmüşəm.

Əlbəttə, hər bir sərkərdə birinci növbədə hərbi gücünün nəyə qadir olduğunu yaxşı bilməlidir. Ancaq təkcə hərbi güclə də qələbə əzmini dikte etmək olmur. Bunun üçün, şəksiz, xalqın sevgisini qazanmaq, inamını alovlandırmaq, bir sözlə, Vətənin mənəvi potensialını səfərbər etmək gərəkdir.

2016-cı ilin Aprel döyüşlərində həm düşmənin hərbi qüvvəsinin nəyə qadir olduğu ortaya çıxdı, həm də xalqımızın ürək döyüntülərinin hansı ahəngə çırpındığı müəyyənləşdi. Xalq coşqu ilə öz liderinin ətrafında birləşib, məhz həlledici zəfər savasına hazırlaşdı.

Məlum məsələdir ki, İlham Əliyev dünyada analoqu olmayan böyük siyasi məktəb keçib. O, hər hansı bir addımında qətiyyən

tələskənliyə yol vermir, dünya siyasi mühitinin reaksiyasını da diqqətdə saxlayırdı.

Azərbaycan Ordusunun nəyə qadir olduğunu dostlarımız da, düşmənlərimiz də görməkdə idilər. Bütün həqiqətlərin üzə çıxdığı, xalqımızın dözümlünün düşmən üzərində öldürücü zərbəyə çevrildiyi tarixi məqam gəlib çatdı.

27 sentyabr 2020-ci il. Ermənilər sərhəddə vərdiş elədikləri təxribatları törətməkdə davam edirdilər. Bu tarixdən əvvəl onlar Tovuz ətrafında da təxribat törətmişdilər. Həmin vaxt general-mayor Polad Həşimov, polkovnik İlqar Mirzəyev kimi Azərbaycanın görkəmli hərbi xadimləri təxribatın qarşısını alarkən şəhid oldular.

Belə məqamlarda Azərbaycan xalqı anladı ki, daha bıçaq sümüyə dirənib, bundan o yana yol yoxdur. Beləliklə, bütün cəbhə boyu Azərbaycan ordusu əks-hücum əməliyyatlarına başladı. Bir neçə günün içərisində Suqovuşan azad edildi. Doğma yerlərin tarixi adları elə həmin gün bərpa olundu. Ali Baş Komandan İlham Əliyevin əmri ilə təkə ata-baba yurdlarımız deyil, erməniləşdirilmiş toponimlərimiz də işğaldan azad edilirdi, doğma torpaqlarımızın tarixi adları geri qaytarılırdı. Bununla da Ali Baş Komandan bütün dünyaya bizim işimizin haqq olduğunu, qələbəmizin mütləq olduğunu xatırladırdı.

Əminəm ki, o vaxt İlham Əliyevin sözləri cəbhənin hər yerində, bütün səngərlərdə səslə olaraq orduya çatırdı. Azərbaycan ordusu - Vətən əsgəri nəyin naminə vuruşa atıldığını, ölüm-qalım savaşına girdiyini yaxşı bilirdi.

Ermənilər həmişə öz yalançı tarixlərini miflərlə, əsası olmayan saxta qəhrəmanlıq əfsanələri ilə bəzəməyə çalışıblar. Onların qeyri-sağlam düşüncələrinə görə, az qala, otuz il ərzində onlar işğal etdiyi ərazilərdə guya keçilməz müdafiə xətləri yaratmışdılar. Hətta o xətti dinc əhalini qırmaqla öyünən, müharibə cinayətlərini törətməklə sinəsini dəmir-dümürlə bəzəyən komandirlərinin olmayan şərfinə "Ohanyan xətti" adlandırdılar.

Azərbaycan ordusu Suqovuşan istiqamətindən ermənilərin cəmləşdiyi yerləri ardıcıl zərbə altında saxlamaqla Araz boyu hücumu keçdi. Tezliklə, Cəbrayıl işğaldan azad olundu. Füzulinin azad olunacağı artıq gün kimi aydın idi.

Azərbaycan ordusu Araz boyu irəliləməkdə davam edirdi. Düşmən Xudafərindən qovuldu. Həmin dövrdə yayımlanan nadir kadrları izləyərkən millət olaraq sevincdən dolan gözləri, keçirdiyimiz ıftixar hissini yada salıram, qəhər məni boğur... O tayda azərbaycanlılar körpü üstündə dalğalanan mübarək bayrağımızı və Azərbaycan ordusunun qələbəsini alqışlayırdılar, xalq mahnılarımızı coşqu ilə oxuyurdular.

Xudafərin vaxtilə iki od arasında qalaraq zor gücünə bölünmüş Azərbaycanın birlik rəmzidir, bizim ən böyük həqiqətimizdir. Ali Baş Komandan Xudafərinin azad olunmasına xüsusi əhəmiyyət verirdi. Və bu zaman daha bir xəyanətin, daha bir rəzilliyin şahidi olduq. İran silahlıları Arazın şimalına keçərək ordumuzun irəliləmə-

sini ləngitməyə çalışdılar. Məlum məsələdir ki, bu, düşmənin tərəfində durmağın hiyləgərliklə qurulmuş bir tələsi idi.

Ali Baş Komandanın əmri ilə Ordumuz çevik, taktiki hərəkəti ilə xəyanətkar qüvvələri mat vəziyyətində qoydu. Onlarla qarşılaşmağa lüzum görmədi. Qüvvələr dağıdılmaqla Zəngilana doğru hərəkətə başladılar. Hətta Zəngilan ətrafında da İran təxribatı özünü göstərdi. Ermənipərəst dairələr burada da hücumu ləngitməyə çalışdılar. Onlar düşündülər ki, dağıdılmış, iradəsi sındırılmış işğalçılar özlərini toparlamaq üçün vaxt qazanacaqlar. Ali Baş Komandan burada da çevik hərbi siyasəti ilə ordumuzun uğurunu təmin etdi. Ordu qarşısalmaz bir qüvvə kimi Qubadlıya, Laçına doğru istiqamət aldı. Bu mərhələdə baş verən hadisələri birer-birer yazmaq, ordumuzun hər bir addımını tarixi hadisə kimi şərh etmək tarixçilərimizin işidir. Hadrut işğaldan azad edildi, Füzuli ətrafından düşmən qovuldu və beləliklə, Şuşaya yol açılmaqda idi...

Şuşa haqqında danışmaq və bu qeyri-adi hərbi hücumun xarakterini izah etmək bir neçə cümlənin işi deyil. Bu barədə yəqin ki, gələcək yazılarında daha geniş söz açılacaq. Şuşanın işğaldan azad olunması hərbi tarixinin canlı əfsanəsi adlandırıla bilər. Bu, dünyada analoqu olmayan hadisə idi. Şuşanın azad olunması İlham Əliyevin qeyri-adi hərbi düşüncə gücünün təsdiqi idi.

Sonralar Prezident İlham Əliyev mənəviyyat zirvəmiz olan Şuşanı ziyarət edib Cıdır düzündə tonqal qalayanda o yüksəklikdən keçmişimizə, bugünümüzdə və gələcəyimizə baxan heykəlləmiş əbədi sərkərdə obrazı kimi tariximizin yaddaşına həkk olundu.

...Haqqında miflər uydurulan "məğlubedilməz" Ermənistan ordusu artıq yox idi. İlham Əliyevin qətiyyətli tələbi ilə qalan ermənilər Laçından, Kəlbəcərdən, Ağdamdan çıxacaqlarını bəyan etdilər. Qarabağ uğrunda savaşın pik nöqtəsi isə üç böyük rayonumuzun bir güllə belə atılmadan düşməndən azad edilməsi idi.

Düşmən kapitulyasiya aktına imza atdı. İlham Əliyev adını tarixə qalib komandan kimi hərbi meydanında yazdı.

Savaşdan dərhal sonra Prezident işğaldan azad olunmuş ərazilərə baş çəkdi. Onun Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva ilə birlikdə Xudafərinə gedişi qeyri - adi hadisə idi. Bu, Azərbaycan Prezidentinin nə qədər riskli olsa da, cəsarətinin təsdiqi idi. Xudafərinə gediş, Arazın suyunda əlini yumaq, aydınlıq rəmzi olan bir ovuc suyu göyə atmaq tarixin gələcəkdə hansı yolla irəliləyəcəyinə işarə idi.

İndi Şuşa, Kəlbəcər, Laçın, Qubadlı, Zəngilan sürətlə bərpa olunur. Zəngəzur dəhlizinin açılmaması üçün tərslik edənlərə günbəgün daha çox aydın olur ki, müqavimət mənasızdır.

Füzulidə və Zəngilanda tikilən hava limanları, qələbədən sonra bərpanın parlaq simvolları kimi gözlərimizə işıq saçır. İşğaldan azad olunmuş Şuşada qardaş Türkiyənin Prezidenti Rə-

cəb Tayyib Ərdoğanla birlikdə bəyanat imzaladı. Bu, Şuşaya qardaş dəstəyinin əbədi qarantı demək idi.

İndi tarix daha yaxın - kəsə yolla irəliləyir. TURANın mənəvi birliyi ideyası həqiqətə çevrilir. Türk dövlətlərinin qan yaddaşı oyanmaqdadır və onlar da Turan birliyinə can atır. Türk dövlətlərinin liderləri Rəcəb Tayyib Ərdoğanın və İlham Əliyevin yeni siyasi düzəndəki yerini və rolunu bütün aydınlığı ilə dərk etməkdədirlər. Biz Azərbaycanın xoşbəxt nəsilləri sırasındayıq. Qarabağın işğaldan azad olunmasının şahidi olduq. Qarabağın bərpası, insanlarımızın doğma yurd-yuvasına qayıdışı gözlərimiz qarşısında baş verir.

Vətən müharibəsi ilə Qarabağın işğaldan azad olunması Azərbaycan xalqının tarixi taleyində yeni epoxadır. Qələbə isə Ali Baş Komandanın qətiyyətinin və siyasi iradəsinin bəhrəsi idi. Ali Baş Komandan İlham Əliyevin düşməne göstərdiyi "dəmir yumruq" da Azərbaycan xalqının və Azərbaycan Ordusunun birgə gücünü ifadə edir.

* * *

...Bir neçə il bundan əvvəl "İki şah, iki sultan" trilogiyası üzərində işləyirdim. Hələ torpaqlarımızın işğalda olduğu həmin dövrlərdə yuxusuz keçirdiyim bir gecənin üzü sabaha açılan narahat mürğüsü vaxtı gördüyüm bir yuxunu sanki dünənmiş kimi aydınca xatırlayıram: Böyük fateh Şah İsmayıl Xətai Arazın sahilində fikirlilikli bir az oturandan sonra qalxıb əsrlərlə yaşlı olan böyük bir xan çinarın gövdəsini doğma qardaş kimi qucaqlayıb onunla söhbət etmiş, fəxarətlə gülümsəmişdi... Mənsə yuxuda kənardan bu mənzərəni qürurla izləyirdim...

Aradan illər keçməsinə baxmayaraq heç yadımdan çıxmıyan bu rəyanı yaxın dostlara da danışmışdım, onlar da bunu həmin vaxt Şah İsmayıl Xətai haqqında roman yazmağımla əlaqələndirmişdilər. Ağlıma da gəlməzdi ki, vaxtilə yuxuda gördüyüm bu mənzərəni nə vaxtsa gerçəklikdə görəyəm. Torpaqlarımız işğaldan azad olunan sonra Prezidentin ailə üzvləri ilə birgə Zəngilana, Cəbrayıla səfəri zamanı Araz sahilində dərin fikirlər içində oturmasını, daha sonra yüzillik çinarın altında qürurla dayanaraq həmin çinarı özünün doğması kimi qucaqlayıb onunla səssizcə söhbətləşməsinə televiziya ekranından izləyəndə qəfildən illər əvvəlki yuxumu xatırlamışdım! Eynilə bu mənzərə idi: Vətənin taleyi üçün həmin narahatlıq, həmin fateh duruşu, həmin Araz, həmin xan çinar! Vaxtilə Fateh Şah İsmayıl durduğu yerdə indi Müzəffər İlham Əliyev dayanmışdı! Əsl möcüzə baş vermişdi - yuxu gerçək olmuşdu!

...Sonda ürəyimdən qoparılan bir arzunun bütün xalqımızın qəlbində də xoş əks-səda verəcəyinə inanıram. Doğum günündə cənab Prezidentə yaşı əsrlərlə ölçülən həmin çinar kimi uzun və sağlam ömür, onu sevən xalqı ilə birgə Qarabağın torpağı sanı yaşamasını arzulayıram! Qarabağ Azərbaycanıdır!

Hüseynbala MİRƏLƏMOV
Yazıçı-dramaturq